

kort & krachtig

leesvoer

Broos nr 3

Broos staat voor Berichten Rond en Over de Open School, en wordt om de twee maanden uitgegeven.

Dit tijdschrift is bedoeld voor begeleid(st)ers van de 29 introductieprojecten. Het nummer bevat verslagen over projecten, korte besprekingen van boeken over politiek en tijdschriften.

Er is een uitgebreid verslag van de NSKV-werkconferentie waarop gewerkt werd over 'hoe ze met kunstzinnige vorming omgaan in de volwasseneneducatie' en daarenboven indrukken van het onderdeel thematisch werken met kunstzinnige middelen op diezelfde conferentie.

Het blad heeft een zeer verzorgde layout. Ook de korte berichten uit de regio, de activiteitenagenda ... alles is zeer overzichtelijk.

Broos is een uitgave van de Landelijke Projectgroep Introductie Open-School-Werkwijze.

Broos nr 5

Het vijfde nummer van Broos leert begeleid(st)ers meer over hoe je materiaal kunt hanteren, en over Gedichten maken op de Open School.

Ook in dit nummer verslagen en berichten uit de regio's en een uitgebreid verslag van het bezoek van Lillian Rubin (Vrouwen van een zekere leeftijd) aan de Open School te Utrecht.

WOVO-krant februari 1982, nr 2

De WOVO-krant is een bescheiden krant op recyclepapier, zelf gedrukt, zelf gemaakt. Zelf: door groepen die zich met volwasseneneducatie bezighouden. De WOVO-krant wil een krant van de lezers zelf zijn, moet dus ook geschreven worden door lezers. De bedoeling is door dit krantje een overbrugging te maken tussen allen die zich inzetten voor de volwasseneneducatie en die voeling willen houden met elkaar en van elkaar willen leren.

Er staat nieuws in over de regio's, korte berichten, verslagen, berichten over WOVO-studie- en contactdagen.

De krant wordt opgefleurd met Mafaldastrips en met 'Spookverhalen van Ome Jan'.

Een sympathieke, warmhartige krant die een oproep doet opdat lezers en lezeressen 6 gulden zouden storten (meer mag ook) op postgiro 1979503 t.a.v. Werkgroep WOVO Amsterdam, want deze WOVO-krant wordt in haar bestaan bedreigd!

Modelonderwijs voor de Pabo

Bij de Stichting Leerplanontwikkeling verscheen een eerste versie van het modelonderwijsleerplan voor de nieuwe opleiding voor het basisonderwijs. Het is een dik pakket geworden (300 pagina's) met aanbevelingen voor docenten die straks een instituutswerkplan moeten maken. Deze aanbevelingen betreffen:

- de identiteit van het instituut
- de didactiek van het opleidingsonderwijs
- de inhoud van het opleidingsonderwijs
- de interne organisatie van het instituut
- de randvoorwaarden (voorzieningen e.d.).

Het omvangrijke hoofdstuk over de inhoud van het opleidingsonderwijs bevat stukken, waarin op een voor elk vak specifieke manier de vraag is beantwoord: Wat kan dit vak bijdragen aan de ontwikkeling van het vakmanschap van een leraar basisonderwijs?

Overigens staat de projectgroep geen vakkengecheiden opleiding voor. Het plan is samengesteld door een projectgroep, voornamelijk bestaande uit docenten van Pedagogische Academies en van Opleidingsscholen voor Kleuterleidsters. In de komende maanden zal het plan op brede schaal worden besproken.

Bestellingen en informatie: SLO, Postbus 2041, 7500 CA Enschede.

Vakdidactisch onderzoek

Op 15 en 16 oktober 1981 hield de Vereniging voor de Didactiek van het Nederlands een studieconferentie over vakdidactisch onderzoek in ontwikkeling. Tijdens die conferentie werden lezingen gehouden door Bert Meuffels, Emile Nielen, Helge Bonset en Truus van den Heuvel. De teksten van deze lezingen, gecombineerd met verslagen van de daarop volgende discussies zijn nu gepubliceerd door de VDN i.s.m. de ACLO-M i.o. (Enschede 1982).

Belangstellenden kunnen deze uitgave gratis verkrijgen na aanvraag bij de SLO-winkel, Postbus 2041, 7500 CA Enschede, tel. 053 — 840940.

Moedertaalonderwijs in ontwikkeling

Na *Moedertaal didactiek, een handleiding voor het voortgezet onderwijs* heeft de Leidse werkgroep moedertaal didactiek nu een gedegen werk samengesteld over 'de stand van onderzoek op het gebied van het moedertaalonderwijs aan 12-18-jarigen', onder de titel: *Moedertaalonderwijs in ontwikkeling*. Het opent met een algemene inleiding over object, doelstelling en werkwijze van de moedertaal didactiek, waarna 17 bijdragen volgen. (Deze gaan over schrijven, taalbeheersing, de rol van taal bij het leren, sociolinguïstiek, taalgebruik in schoolboeken, drama, massamedia, tekstbegrip, klasinteractie, luistervaardigheid, (jeugd)literatuurdidactiek, grammatica-onderwijs en evaluatie van taalvaardigheid. Ook zijn er bijdragen over de nascholing en de leerplanontwikkeling.)

Over het algemeen zijn het overzichtsartikelen: men schetst welke thema's er in het onderzoek aan de orde waren en zijn binnen een bepaald terrein. Soms moet men zich daarbij beperken — zoals in het artikel over schrijven, de rol van taal bij het leren, sociolinguïstiek en de evaluatie van taalvaardigheid — vanwege de omvang van het terrein of de verscheidenheid aan onderzoeksaspecten, of omdat de schrijvers al een zekere vertrouwdheid met het onderwerp bij de lezers veronderstellen, zoals in het artikel over klasinteractie. In andere bijdragen wordt daarentegen aangegeven wat belangrijke onderzoeksvragen zijn — zoals in de artikelen over taalgebruik in schoolboeken, jeugdliteratuur en massamedia en moedertaalonderwijs — omdat het onderzoek nog in een beginfase verkeert. In de artikelen over de na-

scholing Nederlands, over 'autonomie', en over drama gaat het om een verkenning van een nieuw terrein. Het artikel is een verslag van een onderzoek, een bepaling van een begrip, een poging tot het bieden van een theoretisch kader voor verschillende visies en werkwijzen. Er zijn bijdragen waarin een beoordeling van de stand van zaken en het bepalen van een eigen visie op de rīchting binnen het terrein centraal staat, zoals de artikelen over taalbeheersingsonderwijs en grammatica-onderwijs. Tenslotte geven een aantal schrijvers een algemeen beeld van ontwikkelingen, doelstellingen zoals in de bijdragen over literatuuronderwijs en de geïnstitutionaliseerde leerplanontwikkeling.

De artikelen in *Moedertaalonderwijs in ontwikkeling* zijn geschreven door docenten en wetenschappers, die zich nauw verbonden voelen met de moedertaal didactiek in het voortgezet onderwijs; de invalshoek is de theorievorming voor en door de onderwijspraktijk. Het boek is bedoeld voor leraren, studenten, opleiders en onderzoekers en vormt een belangrijke aanvulling op *Moedertaal didactiek, een handleiding ...* als achtergrondliteratuur, verdiepmogelijkheid, hulpmiddel in de permanente discussie over goed moedertaalonderwijs.

Moedertaalonderwijs in ontwikkeling; een overzicht van onderzoek tot 1981 Leidse werkgroep moedertaal didactiek, uitg. Coutinho, Muiderberg. Prijs f 64,50.

Ontwikkeling van onderwijs in de moedertaal

'*Moedertaal leren doceren* is bedoeld voor ieder die belangstelling heeft voor het onderwijs in de moedertaal.' Zo begint de eerste regel van de Verantwoording van dit 277 pagina's tellende boek. De lezer vindt er een breed uitgemeten overzicht in van de ontwikkelingen en resultaten van de vernieuwingen in de opleiding en bijscholing van allen die moedertaalonderwijs geven. De auteurs van de 16 artikelen die het boek bevat, zijn mede werkzaam aan opleidingen voor onderwijsgevendens of in de begeleidingssector van het onderwijs.

De samenstellers, de Nijmeegse vakdidactici Sjef Klinkenberg, Piet Hein van de Ven en Jacques de Vroomen, hebben gekozen voor een viertal invalshoeken:

1 Historisch perspectief.

Dit hoofdstuk bevat vier schetsen van de historie

van respectievelijk een opleiding voor kleuterleiders (in Middelburg), een pedagogische academie (in Nijmegen), een nieuwe lerarenopleiding (in Utrecht) en een universitaire lerarenopleiding (eveneens in Utrecht). In deze vier artikelen komt duidelijk naar voren hoe allerlei gebeurtenissen — o.a. de oprichting van de VON, het ontstaan van nieuwe lerarenopleidingen, de ontwikkeling van schoolbegeleidingsdiensten — van groot belang zijn geweest voor de huidige stand van zaken in deze opleidingen.

2 Instituut en school.

Hoe het in de instituten nu precies toegaat bij de opleiding van onderwijsgevend, wordt op representatieve wijze — volgens de samenstellers tenminste — beschreven in dit tweede hoofdstuk. In alle vier artikelen staat de voorbereiding op de praktijk centraal. Zowel op de KLOS, op de PA, op de NLO als in de universitaire lerarenopleiding blijken er nog ernstige knelpunten te zijn in deze beroepsvoorbereiding. In de artikelen over een van de kleuterleidersopleidingen en over een van de PA's wordt het instituutspracticum genoemd als een belangrijk op te nemen studie-onderdeel in de toekomstige PABO. Daarnaast wordt in alle artikelen gepleit voor een nauwere samenwerking tussen instituut en school om de 'Praxisshock' wat lichter te maken.

3 Na- en bijscholing.

Wat op dit terrein gebeurt is divers. Dat blijkt ook uit de behandelde onderwerpen. Het eerste artikel bevat een beschrijving van het werk van een schoolbegeleidingsproject op een stimuleringschool, het tweede een beschrijving van de bijscholing in het kader van het mavo-project, het derde formuleert een visie op de nascholing van de tweede- en derde-graads docenten en het vierde geeft een beschrijving van de LOLA-cursus, bijscholing voor leraren Nederlands in het avo/vwo.

4 Internationaal perspectief.

Dit hoofdstuk richt de lezersblik over de grens. De artikelen handelen achtereenvolgens over de opleiding voor moedertaalleraren in de Duitse Bondsrepubliek, in Engeland, in Vlaams-België en in Zweden.

Opvallend is, dat in al deze landen wel een of andere herstructurering of omvorming van de opleiding tot onderwijsgevende aan de gang is of gewenst wordt. Discussies over de visie op de rol van de leerkracht laaien hierbij hoog op. Gelukkig spelen deze visies in alle artikelen van *Moedertaal leren doceren* door.

Moedertaal leren doceren is samengesteld door Sjef Klinkenberg, Piet Hein van de Ven en Jacques de Vroomen. Uitg. Wolters-Noordhoff, Groningen.

Project Bicultureel Onderwijs

Bij P.A. De Eekhorst verschenen weer drie afleveringen van *Marilah*, een reeks van studieschriften die bepaalde aspecten van bicultureel onderwijs voor Molukse kinderen belichten. Ze worden samengesteld vanuit verschillende clusterteams van de PA: moedertaalonderwijs, natuuroriëntatie, mens- en maatschappij-onderwijs, creatieve vorming, KUMA en pedagogiek.

— *Marilah 9* informeert de lezer over de geschiedenis van Nederlands Indië in het algemeen en de Molukse zaak in het bijzonder. Verschillende visies op deze dekolonisatie en de proclamatie van de Republiek Maluku Selatan komen aan bod. Vervolgens treft de lezer enkele teksten aan over de achtergronden van het activisme van Molukse jongeren in de afgelopen jaren. Aan het eind van de aflevering vindt men suggesties voor didactische uitwerkingen en voor zelfstudie.

— *Marilah 10* heeft als titel: 'Dominee Kam op bezoek in Soja'. Deze aflevering handelt over het kerkelijk leven in de Molukken. Duidelijk wordt uitgelegd hoe de confrontatie tussen Christendom en Adat (inheemse levensovertuiging of wet) verliep. Op deze confrontatie is een rollenspel gebaseerd, dat in deel 2 van aflevering 10 wordt beschreven. Het rollenspel is bestemd voor de hoogste klassen van de lagere school en de laagste klassen van het voortgezet onderwijs.

— *Marilah 11* gaat over het thuisland van de Molukkers, de Molukken. Men vindt er zowel een tweetal oriënterende artikelen als een uitgebreide beredeneerde literatuurlijst in. In de didactische suggesties komt de bedoeling van dit studieschrift het meest tot uitdrukking: onderwijs over het leven op de Molukken plaatsen in het kader van mondiale vorming of ontwikkelingsopvoeding, met als goede ingang de sociaal-economische situatie.

Marilah-nummers zijn te bestellen bij: De Eekhorst, Platolaan 2, 9404 EN Assen, tel. 05920 — 14033.

Leren lezen en schrijven

De auteurs beogen met dit boekje studenten en pedagogische academies en opleidingen voor kleuterleidsters meer inzicht te geven in achtergronden van lezen en schrijven. Maar ook onderwijsgegenden aan de basis en ouders die meer willen weten over het lees- en schrijfonderwijs aan hun kinderen, vinden hierin heel veel informatie. Hoofdstuk 1 en 2 zijn respectievelijk gewijd aan het aanvankelijk en het voortgezet lezen en schrijven waarbij, naast ruime aandacht aan de achtergronden van deze vaardigheden zelf, ook de didactische aanpak degelijk beschouwd wordt. In hoofdstuk 3 wordt dan nog heel summier ingegaan op het voorbereidend lezen op de kleuterschool, het analfabetisme en het Nederlands als tweede taal.

Dit vlot geschreven boekje vol informatie, kritische kanttekeningen en suggesties, zal ongetwijfeld bijdragen tot grondige discussies en bezinning over de (eigen) onderwijspraktijk.

Een aanrader voor al wie zich met leren lezen en schrijven bezighoudt.

Fr. Litmaath & H. van Leent *Leren lezen en schrijven. Achtergronden, werkwijzen en hinderissen* Muiderberg, Coutinho, 1982.

De geschiedenis van Kris-Kras

De oorspronkelijke opzet van *De geschiedenis van Kris-Kras* was een studie naar de inhoud en de literaire en culturele achtergrond van het gelijknamige tijdschrift, dat van 1954 tot 1966 verscheen. Aanleiding daartoe vormde de opheffing in 1979 van de Stichting Kinderbelang, jarenlang uitgeefster van deze jeugdperiodiek. De bespreking van 'Kris-Kras', die in dit nummer centraal staat, groeide evenwel uit tot een documentair overzicht van Nederlandse en Vlaamse tijdschriften van vroeger en nu.

Naast de veelheid aan informatie met betrekking tot de exploitatie van elke jeugdperiodiek, vinden we telkens een kritische inhoudsanalyse. Invalshoek daarbij is de stelling dat jeugdtijdschriften meer en anders dan boeken een spiegel vormen van heersende culturele, literaire en politiek-pedagogische denkbeelden. Aangezien de auteur zich niet kon baseren op reeds gesystematiseerde informatie — jeugdperiodieken worden binnen het officiële literatuuronderzoek stiefmoederlijk behandeld — dient het boek zich aan als een aan-

zet tot een globale inventarisatie, geschreven vanuit persoonlijke interesses en voorkeur, eerder dan als wetenschappelijke studie.

P. van den Hoven 'De geschiedenis van Kris-Kras. Een documentaire over het jeugdtijdschrift' in: *Refleks* 1981, nrs 1-4.

Lezen: hetzelfde voor haar en hem?

Gedurende het laatste decennium is er heel wat stof opgewaaid rond de vraag: hoe zit het met de stereotypering van de vrouw in en door de taal? Deze discriminatie werd onderzocht op verschillende deelterreinen. Zo werd in 1975 door de 'International Reading Association' (IRA) een werkgroep opgericht die 'seksisme en lezen' zou behandelen. Doel was te reflecteren over de voorbije jaren om aldus een overzicht te krijgen van wat aan het licht gekomen was door onderzoek en na te kijken welke praktische strategieën effectief bleken te zijn bij het behandelen en het elimineren van sex-stereotypering in de klaspraktijk. De neerslag ervan vinden we in dit door de IRA uitgegeven werk.

Het boek is onderverdeeld in drie hoofdstukken en een appendix.

In het eerste hoofdstuk van deel 1 bekijkt Sheridan de sex-stereotypering vanuit een sociocognitief leesmodel; waarde-oriënterende perspectieven blijken hierbij van zeer groot belang te zijn. Vervolgens hebben Downing, May en Ollila het over verschillen tussen de beide seksen en wat er cultureel verwacht wordt van jongens en meisjes bij het aanvankelijk en het voortgezet lezen. In het laatste hoofdstuk van dit deel gaan Johnson en Greenbaum in op onderzoek waarin nagegaan wordt welke leesinhouden dan wel de interesse van jongens respectievelijk van meisjes wegdroegen.

In deel 2 gaat Hamlin van start met een reflectie over de evolutie van het Amerikaanse leesmateriaal, een selectief overzicht dat teruggaat tot in de zeventiende eeuw. De inhoud van de leesboekjes is sterk bekritiseerd geworden door de vrouwenbeweging. Ramona Frasher stelt de vraag of er na deze periode van bewustwording inderdaad verandering gekomen is in de behandeling van de seksen in de kinder- en jeugdliteratuur. Tenslotte kijkt Fillmer onderzoeken na rond eventuele verschillen in taalgebruik bij mannen en vrouwen. Deel 3 geeft voorbeelden van een niet-seksistische aanpak in het klasgebeuren. Zo beschrijft Porro

een eigen onderzoeksproject bij eerste-klassertjes, Hoover heeft het over de moeilijkheden waarmee leerkrachten te kampen krijgen bij de opbouw van een multiculturele, niet-seksistische leersituatie. Tot slot geeft Greenbaum een project weer dat opgezet werd om bewustzijn aan te wakkeren bij studenten omtrent de impact welke sex-stereotypering in school- en leesboeken op hen gehad heeft (en nog steeds heeft).

De appendix bevat informatie voor verdere studie evenals de IRA-evaluatieschaal (10 vragen) voor sex-stereotypering in leesmateriaal. Een voorbeeld:

10 'Is inclusionary language used? (For example, "police officer" instead of "policeman", "staffed" instead of "manned by" etc.)

Almost always / occasionally / rarely'

De in dit boek bijeengebrachte — vlot geschreven — artikelen bieden een goed overzicht van de sex-stereotypering bij het aanvankelijk en voortgezet lezen. De problematiek wordt vanuit vele opzichten en standpunten belicht, zodat de lezer ruim en degelijk geïnformeerd wordt. Daar de artikelen in dit boek zowel van theoretische als van praktische aard zijn, komen niet alleen onderzoekers aan hun trekken, maar ook leerkrachten vinden er waardevolle zaken in. Het lezen van dit werk zet immers aan tot kritische reflectie over de eigen klaspraktijk, over wijdverspreide, meestal nog niet in vraag gestelde opvattingen.

Deze reader is een hulp voor alle opvoeders die sex-stereotypering willen onderkennen en elimineren in de aanpak en het materiaal waarmee ze kinderen leren en helpen lezen.

Marcia E. Sheridan (ed.) *Sex stereotypes and reading: Research and Strategies* IRA 1982.

Kledingkwartet

Door middel van dit kwartetspel wordt op speelse wijze voorlichting gegeven over tradities van de culturele minderheden in Nederland. Er zijn 9 rubrieken: haardracht — sieraden — hoofdedkels — jassen — jurken — schoenen — bruidskleding — broeken — feestkleding. De volgende landen komen aan bod: Turkije — Marokko — Suriname — Spanje — China — de Molukken — Nederland.

Het spel kan gespeeld worden door kinderen vanaf 8 jaar, jongeren en volwassenen op school, thuis en in allerlei situaties van opvoeding, opleiding en vorming.

Kledingkwartet — 36 speelkaarten in kartonnen doosje. Ontwikkeld door de Stichting 'Samen Wonen Samen Leven'. Bestellen door overmaking van f 7,50 op postgiro 4400467 t.n.v. SWSL Rotterdam onder vermelding van 'kledingkwartet'.

Onderwijs en leerpsychologie

Een verkenning, zoals de ondertitel zegt, inderdaad! Het is een voornamelijk vanuit en voor de lerarenopleiding en -begeleiding geschreven boek waarin het syllabus-skelet nog goed merkbaar is (onder meer in de woordtabellen, de toetsvragen achteraan, de eigenaardigheid om achter elke tenele gevoerde auteur een geboortedatum te drukken). Je kan er een eerste aanzet in vinden naar leerpsychologische werken, veelal bekende namen en stromingen. Het hele verhaal wordt evenwel voornamelijk ingeperkt tot het begrip transfer, dat als invalshoek voor enige leertheorieën fungeert. De auteurs (en hun ad hoc-werkgroep, alles samen zo'n 12 man) argumenteren dit vanuit de mogelijke overlap met reeds bestaande Nederlandstalige boeken over leren en vanuit het door hen hoog ingeschatte belang (te recht) dat aan transfer in het onderwijs wordt gehecht. Toch zien ze kans om ook in te pikken op de humanistische psychologie-tendens en een hoofdstukje (ca 20 blz.) aan 'enige humanistische psychologie' te wijden. Lezers die wat thuis zijn in de materie blijven op hun honger. Ze zullen overigens vraagtekens plaatsen bij de toch wel beknopte weergave van de hun bekende opvattingen en theorieën. Zo onder meer bij het op één lijn plaatsen van leerpsychologische theorieën en didactische ideeën (bijvoorbeeld op het vlak van de transferkringen). Men kan zich afvragen waarom de vermogenspsychologie nog eens ten tonele wordt gevoerd. Onjuistheden zoals bijvoorbeeld ethische (in plaats van *esthetische* transferkring) (p. 34) en macro (in plaats van *micro*-teaching) zullen we maar op rekening van zetduiveltjes schrijven. In hoofdstuk 7 komen een interne begeleider en een docent aan het woord. Ze proberen het boek (de andere hoofdstukken dus) aan te kaarten ... Goede wijn behoeft geen krans! Jur Molter & Ab Borg *Onderwijs en leerpsychologie. Verkenning van leerpsychologische theorieën en hun toepassing in de klas* Nijkerk, Intro, 1982, 176 blz, f 24,50.